

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НАПН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

МАТЕРІАЛИ

*Всеукраїнського науково-практичного
онлайн-семінару*

«ОБДАРОВАНІСТЬ: МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ТА СПЕЦИФІКА МОНІТОРИНГУ»

30, 31 травня 2022 року

Київ
2022

О-13 Обдарованість: методи діагностики та специфіка моніторингу : матеріали Всеукраїнського науково-практичного онлайн-семінару (Київ, 30, 31 травня 2022 р.). – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. – 572 с.

У збірник увійшли статті та тези учасників Всеукраїнського науково-практичного онлайн-семінару «Обдарованість: методи діагностики та специфіка моніторингу», у яких розглянуто низку актуальних напрямів:

- Робота з обдарованими дітьми та молоддю в умовах воєнного стану
- Основні тенденції та сучасні підходи до ідентифікації обдарованих учнів
- Педагогічна діагностика обдарованості
- Освітні та інформаційно-цифрові технології в діагностиці та супроводі розвитку обдарованої особистості
- Моніторинг розвитку обдарованості в освітньому процесі

Видання рекомендовано для науковців, керівників і представників освітніх закладів, інститутів післядипломної освіти, педагогічних працівників усіх ланок системи освіти, психологів, соціологів та інших фахівців.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

УДК 376-056.45

створити той шлях до дитини, який був би для нього сприйнятливішим, який дав би цій дитині радість здобутку, радість впевненості в собі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Надія Аніскіна. Педагогічна підтримка обдарованості // Київ «Шкільний світ» 2005.
2. Оксана Натошак, Ірина Ганжала, Надія Ніколаєнко. Розуміння. Розум. Творчість // Київ «Шкільний світ» 2006.
3. Додаток до листа департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України. Методичні рекомендації щодо організації та проведення роботи з обдарованими школярами... // Діалоги. – 2007. – № 5. – С. 2-8.
4. Здібності. Обдарованість. Таланти. Система роботи з обдарованими дітьми // Київ «Шкільний світ» 2009.
5. Глухова М.В., Герман А.Ю. Досвід роботи з обдарованими учнями в галузі ІКТ // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2009. – № 4. – С. 14.
6. Лепьошкіна О.В. Позакласна робота як складова частина програми з обдарованими учнями // Обдарована дитина. – Київ, 2009. – С. 40-42.
7. Яковчук М.М. Розвиток обдарованості: практичний досвід // Обдарована дитина. – Київ, 2009. – С. 49-54. 9. Снісаренко Г. Захист проекту // Сільська школа України. – 2006

Крупей К. С.,
кандидат біологічних наук,
ст. викладач кафедри
мікробіології, вірусології та імунології
Запорізького державного медичного університету
krupeyznu@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ПРОТЯГОМ ОНЛАЙН-ЗАХИСТУ УЧНІВСЬКИХ ПРОЄКТІВ НА ВСЕУКРАЇНСЬКОМУ ІНТЕРАКТИВНОМУ КОНКУРСІ «МАН-ЮНІОР ДОСЛІДНИК» У НОМІНАЦІЇ «ЕКОЛОГІЯ» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У роботі авторка висвітлює рекомендації для позитивної мотивації учнів-учасників Всеукраїнського інтерактивного конкурсу «МАН-Юніор Дослідник» протягом виконання дослідницького екопроекту та його онлайн-захисту. Основними принципами онлайн-захисту учнівських проєктів повинні стати принципи формування здорового освітнього середовища й доброзичливої атмосфери, створеної головою та членами журі протягом публічного виступу учнів. Підтримка членів журі може залишити на все життя обдарованому учню приємні спогади від наукового дослідження та надати поштовх до продовження наукового шляху.

Науковий проєкт, обдаровані учні, конкурс, онлайн-захист, презентація.

The author highlighted the recommendations for positive motivation of students participating in the All-Ukrainian interactive competition "SAS-Junior Researcher" during the implementation of the research eco-project and its online defense. The main principles of online defense of student projects should be the principles of creating a healthy educational environment and a friendly atmosphere created by the chairman and members of the jury during the public speech of students. The support of the jury members can leave for a lifetime a gifted student with pleasant memories of scientific research and give impetus to continue the scientific path.

Research project, gifted students, competition, online defense, presentation.

Робота журі на Всеукраїнських інтерактивних конкурсах в умовах війни є діяльністю в режимі особливої відповідальності. Основними принципами онлайн-захисту учнівських проєктів повинні бути принципи формування здорового освітнього середовища й доброзичливої атмосфери, створеної головою та членами журі протягом публічного виступу учнів, а також на етапі обговорення проєктів та запитань до учасників. До воєнних умов представники комісії конкурсу не звертали увагу при оцінюванні робіт на регіон, де проживає учасник, то сьогодні слід з особливою увагою та розумінням розглядати ті проєкти, виконавці яких знаходяться в зоні активних бойових дій. Бажання та рівня до творчості таких учасників повинно бути основною передумовою для помірною пом'якшення критеріїв оцінювання роботи (наприклад, замість загальноприйнятих 3-5 точок збору комах у парку або гідробіонтів уздовж малих річок, дозволити зарахувати 1-2). Членам журі необхідно розуміти, що для підготовки до онлайн-захисту свого проєкту юні обдаровані науковці часто ставляться більш серйозно та відповідально, ніж студенти та науково-педагогічні працівники. А це означає, що результат публічного виступу, реакція та відзиви журі може вплинути на майбутнє професійне самовизначення та творчу самореалізацію учня. Надважливо створити на конкурсі спокійну атмосферу, оскільки нервові напруження, надмірний стрес може вплинути на якість представлення учасником результатів свого експериментального дослідження. Дуже важливо, щоб учень та його керівник перед початком роботи над проєктом чітко розуміли тематику дослідження, методи, порядок розгляду робіт та особливості онлайн-захисту. Для цього члени журі Всеукраїнського інтерактивного конкурсу «МАН-Юніор Дослідник» у номінації «Екологія» готують відеорекомендації та розміщують їх на популярному відеохостингу YouTube [1, 2]. Розуміння цих критеріїв дозволяє юному науковцю повноцінно розкрити свій творчий потенціал, креативність та оформити роботу за загальновідомими вимогами. Підготовка та захист учнівського проєкту являє собою прототип кваліфікаційної роботи бакалавра, магістра або дисертації

аспіранта чи докторанта. Деякі керівники учнівських проєктів висловлюють незадоволення, що оформлення результатів дослідження за вимогами є клопітливою працею та потребує певних методичних знань, що знижує мотивацію учня до творчого підходу при виконанні роботи. Проте юні обдаровані науковці повинні розуміти, що вони беруть участь у конкурсі Всеукраїнського рівня організації, який можна прирівняти до Всеукраїнської конференції науково-педагогічних працівників. Тому методична частина оформлення роботи хоч і є «неприємною» фінальною ланкою наукового дослідження, але саме вона демонструє уважність, ретельність та серйозний підхід виконавця до свого проєкту. Окрім того, процес онлайн-захисту, як демонструє нам попередній досвід, найбільш вагомо може вплинути на підсумковий бал від членів журі. Публічний виступ юних обдарованих науковців дозволяє розпочати тренування ораторського мистецтва, риторичних здібностей й проводити самоаналіз недоліків промови та своєї поведінки. Нижче авторка наводить декілька порад онлайн-виступу, які значно підвищать ймовірність високого оцінювання проєкту членами журі:

1) Розповідайте матеріал, не читайте та не вчіть доповідь на пам'ять, оскільки саме Ви знаєте свою роботу краще за всіх. Жвава усна розповідь дозволить Вам повноцінно увійти в роль доповідача-науковця, де буде можливість продемонструвати свою ерудицію, знання, а члени журі та слухачі нададуть перевагу саме Вашій доповіді, будуть уважно слухати та обов'язково Вас запам'ятають, оскільки читання тексту з листочка або презентації «присипляє» аудиторію.

2) Уникайте особових та присвійних займенників («я дослідила», «моя робота»). Так говорити не заведено протягом доповіді, оскільки Ви представляєте не тільки себе, але й керівника, а також той заклад, де навчаєтесь. Доречно сказати «ми дослідили», «наша робота».

3) Не забувайте про структуру доповіді (спочатку представитися, потім висвітлити тему роботи, мету, завдання, методику дослідження, результати експерименту, висновки).

4) Протягом запитань членів журі не перебивайте, дослухайте запитання до кінця, потім лаконічно та аргументовано відповідайте.

Спостереження психологів над поведінкою людей, у т. ч. учнів, свідчать, що деякі люди приписують відповідальність за результати своєї активності зовнішнім силам (зовнішній контроль), а інші вважають, що результати їхньої діяльності визначаються власними здібностями (внутрішній контроль). Для 1-ї категорії людини (внутрішній контроль) притаманні впевненість у собі, послідовність, цілеспрямованість, інтерес до самопізнання, зібраність, емоційна стійкість, доброзичливість. Для людини із зовнішнім контролем – невпевненість,

недовіра до себе («Чи сподобається мій виступ членам журі?», «Чи достатньо я володію теоретичними знаннями?»), намагання відстрочити репетицію виступу, сподівання на «щасливий випадок». Учням із внутрішнім контролем потрібно роз'яснити всі нюанси поставленого завдання і способи його вирішення у ході публічного виступу, оскільки вони прислуховуються до порад керівника. Учнів-учасників із зовнішнім контролем необхідно підбадьорити, підтримати, щоб зняти зайву тривогу перед виступом. Напередодні захисту їм важко пригадати та реалізувати поради керівника, оскільки вони дотримуються того, що раніше відрепетували вдома або в класі [3].

Не менш важливою частиною публічного виступу обдарованого юного науковця є вміння вправно використовувати презентацію протягом усної промови [4]. На жаль, технічні можливості у ХХІ столітті нерідко призводять до «слайдозалежності» не тільки викладачів, але й учнів, для яких виступ з презентацією є непоганою можливістю уникнути прямого спілкування з аудиторією та перекласти всю відповідальність виступу на «механізми». Інформація на слайдах презентації не повинна «автоматично» відтворюватися доповідачем шляхом простого коментування тексту / графічного матеріалу. Важливо, щоб слайди посилювали усні висловлювання учня й підкріплювали певний жанр публічного мовлення. Тому авторка пропонує також деякі рекомендації успішного виступу з презентацією:

1) *Не перенавантажуйте презентацію текстом та статистичними даними.* Члени журі та інші слухачі все одно не зможуть запам'ятати всю інформацію, окрім того, переповнений слайд викликає емоційне напруження та небажання слухати доповідача. Бажано робити слайди максимально простими, наочними та опорними для усного супроводу матеріалу. Проте деякі досвідчені педагоги наполегливо рекомендують учням робити слайди в презентації максимально інформативними, аргументуючи це тим, що в разі того, якщо учень не пригадає певну інформацію, члени журі в повному обсязі зможуть ознайомитися з темою шляхом вивчення матеріалів презентації. На наш погляд, наприкінці презентації слід надати перелік основних літературних джерел / відеоматеріалів, що були використані в роботі, задля того, щоб всі мали змогу детально ознайомитися з темою, але не поміщати весь матеріал в слайди.

2) *Посилуйте майстерність свого виступу жестами, мімікою, позою та голосом.* Жести, міміка та поза учня, навіть протягом онлайн-виступу перед камерою, є елементами кінетичного спілкування з аудиторією. Це покращує запам'ятовуваність матеріалу, що висвітлюється учнем, та наголошує увагу на змісті інформації, представленої на слайдах. Жести не повинні бути хаотичними та безглуздими (наприклад, часте поправлення зачіски, вертіння олівця або вказівки в руці тощо), необхідно гармонічно поєднати їх зі змістом промови. В

ораторському мистецтві найчастіше використовують ритмічні, емоційні, вказівні, образотворчі, символічні жести, але вони повинні бути мимовільними, не супроводжувати повну промову спікера. Протягом виступу доповідачу необхідно зайняти зручну позу, в якій він легко та комфортно буде себе почувати (зазвичай – сидячи перед комп'ютером). Промова також має супроводжуватися мімічними проявами, оскільки саме емоційний супровід учня, жвава промова, передає переживання доповідача головним учасникам подій – слухачам і членам журі. Ще давньогрецький філософ Сократ висловлював свою думку про людину лише після того, як чув його голос (відома фраза Сократа «Заговори, щоб я тебе побачив»). Тому ключем до настроїв аудиторії є вміння доповідача користуватися своєю мімікою та інтонацією голосу, яка передається слухачам за допомогою темпу, інтенсивності та логічних пауз (просодичних елементів мовлення).

3) *Використовуйте у своїй промові прості активні конструкції.* Для того, щоб промова сприймалася ефективно, звучала впевнено та сильно, слід уникати пасивного стану (наприклад, «нами було досліджено дерево...», краще сказати «ми дослідили дерево...»). У конструкції пасивного типу об'єкт не виступає дійовою особою, а піддається дії з боку доповнення. Розмаїття пасивного стану в мовленні надає виступу неенергійного, безініціативного відтінку, що «присипляє» слухачів. Для майстерних ораторів пасивний стан є безвідповідальним інструментом, тому не слід використовувати його у своєму виступі.

Отже, наприкінці онлайн-захисту учнем свого екопроєкту (після обговорення питань та зауважень) члени журі повинні підсумувати та прокоментувати виступ юного науковця. На початку слід відокремити переваги роботи, підкреслити її актуальність та значущість, а найголовніше – підбадьорити та підтримати учня як активного виконавця та творця наукової роботи. Це не займе багато часу, проте може залишити на все життя обдарованому учню приємний присмак результатів наукового дослідження та надати поштовх до продовження наукового шляху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крупей К.С. Консультація до онлайн-захисту учнівських проєктів («МАН-Юніор Дослідник»). Режим доступу: <https://youtu.be/SQiZHoPeolg>
2. Крупей К.С. Еколого-ентомологічні дослідження: вибір теми наукової роботи та методичні особливості її виконання. Режим доступу: <https://youtu.be/ztiXF5KYG6k>
3. Мелешко С., Бірюк С. Психолого-педагогічні передумови успішного виступу юного виконавця / *Естетика і етика педагогічної дії*. 2016. Вип. 14. С. 134–142.
4. Клепар М. В., Кузнецова К. С., Нич О. Б. Використання інфографіки для візуалізації освітнього контенту в закладі вищої освіти. *Наукові записки. Серія: педагогічні науки*. 2021. Вип. 199. С. 31–36.